

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-6>

УДК 657.1:65.012.32

НАПРЯМКИ ПОСИЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ОБЛІКУ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ

DIRECTIONS OF STRENGTHENING OF INFORMATION LOAD OF ACCOUNTING OF SMALL BUSINESS ENTITIES

Овчарова Наталія Вікторівнакандидат економічних наук, старший викладач,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8362-3283>**Мартиненко Тетяна Василівна**студентка,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0618-3448>**Самотой Юлія Сергіївна**студентка,
Сумський державний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6918-2592>**Ovcharova Nataliia, Martinenko Tatiana, Samotoy Julia**
Sumy State University

Стаття присвячена актуальним питанням організації обліку суб'єктів малого підприємництва в системі управління підприємством. Проаналізовано основні фактори, що обумовлюють особливості організації обліку та його напрямки. З метою оптимізації внутрішньої системи управління бізнесом та підвищення ефективності інформаційного забезпечення для аналізу та прийняття керівництвом стратегічних управлінських рішень у роботі обґрунтовано доцільність ведення управлінського обліку. У статті запропоновано схему його організації, алгоритм процесу впровадження. Окреслено основні його етапи та напрямки. В межах другого етапу сформованого алгоритму визначено основні елементи, які повинні містити Наказ про облікову політику суб'єктів малого підприємництва в частині організації управлінського обліку.

Ключові слова: суб'єкти малого підприємництва, облік, управління, облікова політика, управлінський облік.

Статья посвящена актуальным вопросам организации учета субъектов малого предпринимательства в системе управления предприятием. Проанализированы основные факторы, обуславливающие особенности организации учета и его направления. С целью оптимизации внутренней системы управления бизнесом и повышения эффективности информационного обеспечения для анализа и принятия руководством стратегических управленческих решений в работе обоснована целесообразность ведения управленческого учета. В статье предложена схема его организации, алгоритм процесса внедрения, модель управления финансовыми результатами. Определены основные его этапы и направления. В рамках второго этапа алгоритма определены основные элементы, которые должен содержать Приказ об учетной политике субъектов малого предпринимательства в части управленческого учета.

Ключевые слова: субъекты малого предпринимательства, учет, управление, учетная политика, управленческий учет.

The article is devoted to topical issues of the organization of accounting of small businesses in the enterprise management system. Small business occupies a particularly important place in the economy of each country and is considered the most socially important, promising and innovative form of business. The stable economic development of the country depends on the development of small business enterprises, through its mechanism the problems of employment, replenishment of the budget, saturation of the consumer market with goods and services are solved. Further normal development of one's own business requires effective management decisions on key areas of its operation. This in turn determines the availability of relevant information support, which creates a basis for productive management decisions. The main factors that determine the features of the organization

of accounting and its direction are analyzed. In order to optimize the internal business management system and increase the efficiency of information support for the analysis and management of strategic management decisions in the work substantiated the feasibility of management accounting. The article proposes the scheme of its organization, the algorithm of the implementation process, the model of financial results management. An important place in ensuring the sustainable development is the state of development of business management, the effectiveness of internal management which requires objective and relevant accounting and information support. They will be implemented in terms of basic areas of small business and close integration of management and financial accounting. The paper outlines its main stages and directions. In the second stage of the algorithm, the main elements that must be contained in the Order on the accounting policy of small businesses in terms of management accounting. Keeping management records for small businesses on an ongoing basis will allow you to control the business, develop a development strategy for future periods, optimize pricing policy, evaluate the results, identify deviations, and identify reserves.

Keywords: small business entities, accounting, management, accounting policy, management accounting.

Постановка проблеми. Приділення значної уваги напрямкам розвитку підприємств малого бізнесу обумовлено можливістю їх позитивного впливу на реалізацію соціальної, економічної, інфраструктурної, конкурентної функцій за умов стабільного розвитку. Розвиток малого підприємництва, як основного важеля модернізації вітчизняної економіки, сприяє наповненню ринку конкурентоспроможними товарами та послугами, появі нових робочих місць і скороченню рівня безробіття. Успішна діяльність малих підприємств обумовлюється здатністю власників своєчасно реагувати на зміни середовища та приймати ефективні управлінські рішення. Для цього необхідне формування релевантного інформаційного забезпечення яке б найкращим чином відбавило існуючий та потенційний вплив цілого спектру зовнішніх та внутрішніх чинників діяльності малого бізнесу. Основним джерелом інформації для системи управління внутрішніми моделями розвитку бізнесу є система обліку, що в подальшому знаходить свої відображення у різних показниках звітності підприємства.

Операції щодо збору, обробки інформації та подальшої її передачі на різні рівні управління обслуговують всі функції управління та етапи діяльності: планування, організацію, подальший контроль і оцінку.

Облікове забезпечення дає змогу накопичувати та систематизувати інформації про різні сфери діяльності суб'єктів малого бізнесу (СМП) на підставі якої можна проводити системний аналіз, втілювати багатовекторний контроль результатів діяльності, оцінювати ризики та перспективи подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку обліку на підприємствах малого бізнесу перебувають у колі інтересів таких науковців як: Бабіч В. В., Гура Н. О., Довбуш А., Стасюкова К. В., Пчелянська Г. Б., Ткачук А. В. та інші. Проблеми формування

облікового забезпечення системи управління досліджували Бондар М. І., Бутинець Ф. Ф., Гоголь Т. А., Лень В. С. та інші вчені.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на досить значний вплив зовнішнього середовища на можливий подальший розвиток СМП, вагомим чинником його розвитку вступає саме внутрішня система управління бізнесом. Коло внутрішніх користувачів є більш обмеженим та потребує здебільшого більш деталізованої інформації щодо фінансового результату, рухів грошових потоків, розміру прибутку та його використання, складу витрат, їх структури та центрів виникнення тощо. Приділити цьому достатньо уваги в умовах інформаційної обмеженості нереально. Більшість суб'єктів малого бізнесу нехтують потребою в формуванні достатнього обліково-аналітичного забезпечення і обмежуються лише мінімальним набором показників направлених на виконання фіскальних вимог, зокрема, з формування податкової звітності.

Перш за все це пов'язано з фіскалізацією обліку та неналежною увагою до бухгалтерського обліку. Разом з цим, саме обмеженість інформаційного забезпечення впливає на здатність прийняття більшості ефективних управлінських рішень. Саме тому, не зважаючи на розмір та матеріалоемність діяльності, СМП повинні підвищувати увагу до питань формування релевантного інформаційного забезпечення, зокрема, в частині ведення управлінського обліку.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження напрямів подальшого розвитку системи обліку підприємств малого бізнесу в частині посилення його інформаційного навантаження для управління підприємством.

Виклад основного матеріалу дослідження. Неналежний стан ведення обліку, обмеженість його інформаційного навантаження та зосередження на податкових питан-

нях обумовлено об'єктивними причинами. Особливо це чітко прослідковується для ФОП які обрали спрощену систему оподаткування, обліку та звітування. Так, зокрема, якщо це ФОП 1 групи єдиного податку то зважаючи на досить обмежене коло діяльності, контрагентів, відсутність найманих працівників, їх облік є досить примітивним та в більшості випадів передбачає правильність обчислення податку, ведення реєстрів з накопичення доходів (книгу обліку доходів), формування декларації. Проте навіть вони повинні мати первинні документи, що підтверджують їх рух товарів.

Крім того необхідно враховувати, що на малих підприємствах зважаючи на незначний розмір, розповсюджена спрощена система управління з спрощеною конструкцією документообігу і прямими інформаційними зв'язками. Реалізація більш складної моделі обліку (ресторанний бізнес, виробництво, оптова та роздрібна торгівля), розширення кола контрагентів та наймання працівників значно розширюють потребу у веденні обліку направлено на врахування означених особливостей.

Досить ширші вимоги до необхідності врахування факторів господарського життя мають ФОП, що перебувають на загальній системі оподаткування. Відповідно до вимог ПКУ [6] вони повинні мати підтвердження не тільки своїм доходам, а і видаткам. Хоча при цьому вони не формують фінансову звітність.

Проте повністю відмовлятися малим підприємствам від ведення обліку є недоцільним. В результаті неналежного ведення обліку керівники-власники не володіють даними про рух та стан товарних запасів, грошових потоків, заборгованості. Це призводить до завантаженості складів непотрібними товарами на які були витрачені ресурси, несинхронізованого руху грошових потоків, зростання зобов'язань, відсутності грошових ресурсів та банкрутування бізнесу.

Що ж стосується юридичних осіб представників малого бізнесу, то вони зобов'язані враховуючи вимоги Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [8] організувати свій облік відповідно до базових принципів за самостійно обраною формою. При цьому формат податкового обліку залежить від того платниками яких податків вони є, чи наявні наймані працівники, на якій системі вони перебувають. Означені аспекти відбиваються в наказі про облікову політику.

Разом з цим, навіть не зважаючи на невеликий розмір, особливо якщо діяльність передбачає певне виробництво облікова полі-

тика може включати елементи управлінського обліку та звітності.

Накопичення облікової інформації в рамках управлінського обліку повинно здійснюватися в рамках форм управлінської звітності, яка направлена на максимальне забезпечення інформаційних запитів менеджменту та власників. Практичне формування такої звітності залежить від моделі управління, форми обліку, інформаційних запитів тощо.

Враховуючи особливості діяльності СМП управлінський облік повинен бути максимально інтегрований в систему бухгалтерського обліку та здійснюватися за структурно-функціональним принципом, тобто розподілятися між певними виконавцями в межах їх повноважень. При цьому головними його принципами повинні бути простота, доступність, достовірність та зрозумілість. Для цього не обов'язково потрібно створювати відокремлені підрозділи. Можливо, зважаючи на незначний обсяг інформаційних потоків, ці обов'язки надати головному бухгалтеру чи його заступнику. Схема організації управлінського обліку наведена на рис. 1.

В якості інформаційних джерел складання управлінської звітності можуть виступати модифіковані реєстри фінансового обліку. Безумовно лише таким заходами обмежуватися недоцільно, оскільки звіти управлінського обліку потребують більш деталізованої інформації в розрізі різних об'єктів. Досягти цього можливо за рахунок введення додаткових аналітичних рахунків з бажаним рівнем деталізації. Враховуючи те, що на сьогодні значна частина СМП використовують комп'ютерну форму обліку введення таких точкових субконто не ускладнюватиме роботу обліковців, проте значно посилить інформативність обліку.

Подальше практичне запровадження визначеної моделі та запровадження управлінського обліку СМП потребує відповідного забезпечення: організаційного, нормативного, методичного та технологічного. Алгоритм подальшого запровадження управлінського обліку та звітності СМП наведено на рис. 2

Вагоме значення при організації управлінського обліку має другий етап формування, який дозволяє реалізувати його концептуальні засади шляхом здійснення комплексу організаційних, технологічних та методичних заходів, що регламентуються в межах діяльності СМП. Такі елементи на наш погляд повинні бути прописані в наказі про облікову політику. Безумовно, більшість

Рис. 1. Схема організації управлінського обліку малими підприємствами

Джерело: складено авторами

цих показників будуть стосуватися витрат і вони вже частково повинні бути враховані СМП, оскільки зачіпають питання фінансового обліку. Відповідно, більшість елементів облікової політики будуть межувати з фінансовим обліком. Основні складові Наказу про облікову політику в площині управлінського обліку наведено на рис. 3.

Ведення управлінського обліку МП на постійній основі дасть можливість контролювати бізнес, розробити стратегію розвитку на майбутні періоди, оптимізувати цінову політику, оцінити отримані результати, встановити відхилення від запланованих завдань та виявити резерви зростання ефективності подальшого використання існуючих ресурсів.

Висновки. Сталий розвиток суб'єктів малого бізнесу залежить від поінформованості керівництва та власників про фінансово-господарську діяльність, оскільки

саме релевантна та якісна інформація дає змогу сформувати аргументовані та виважені поточні та стратегічні рішення, забезпечує неупереджену оцінку реалізації планів для формування подальшої стратегії розвитку. Ефективні системи обліку повинні охоплювати як питання податкового обліку, що спрямовані на мінімізації податкових ризиків, фінансового обліку для обґрунтування рішень зовнішніми стейкхолдерами, так і показники управлінського обліку для виявлення внутрішніх резервів, перспектив та ризиків бізнесу. Вагоме значення для підвищення інформаційного навантаження системи обліку має подальший розвиток управлінського обліку який повинен займати вагоме місце в інформаційно-обліковій політиці кожного СМП, якщо воно планує здійснювати свою поточну діяльність з максимальною результативністю і ефективністю, отримувати позитивний фінансовий результат.

Рис. 2. Алгоритм запровадження системи управлінського обліку СМП

Джерело: складено авторами

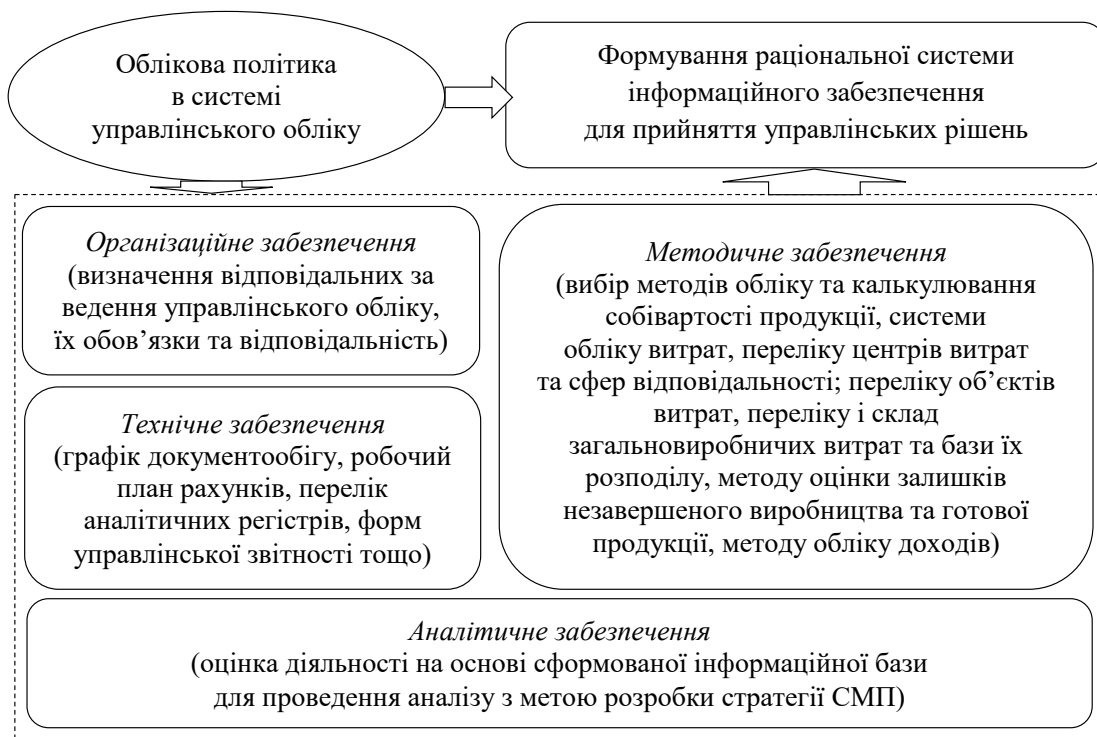

Рис. 3. Основні складові Наказу про облікову політику СМП в частині управлінського обліку

Джерело: складено авторами

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бутинць Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. 4-те вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2010. 480 с.
2. Гоголь Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу : монографія. Чернігів : Вид. Лозовий В. М., 2014. 384 с.
3. Гура Н. О. Розвиток бухгалтерського обліку на малих підприємствах України у світлі імплементації Директиви 2013/34/ЄС. *Фінанси України*. 2019. № 1. С. 102–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2019_1_10
4. Довбуш А., Давидовська Г. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. *Інноваційна економіка*. 2020. № 6. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/642/710>
5. Лень В.С. Управлінський облік : навч. посіб. 2-е вид., випр. Київ : Знання-Прес, 2016. 317 с.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/paran256#n256>
7. Подолянчук О.А. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. *Ефективна економіка*. 2017. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5536>
8. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XVI від 05.10.2017 року із змінами і доповненнями / Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
9. Семенова С., Шпирко О. Облікова політика малих підприємств в Україні та Німеччині. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Серія : Економіка і управління*. 2019. Вип. 46. С. 95–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2019_46_10
10. Стасюкова К.В., Пчелянська Г.Б., Ткачук А.В. Особливості спрощеної системи бухгалтерського обліку на малих підприємствах в Україні *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10. Вип. 2. С. 96–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2018_10_2_13
11. Яструбський М.Я. Реформування облікової системи малих підприємств у процесі інтеграції в інноваційні об'єднання. *Сучасні питання економіки і права*. 2018. Вип. 1. С. 145–150.

REFERENCES:

1. Butyncj F.F. (2010) Bukhghalterskyj upravlinskyj oblik: pidruchnyk dlja studentiv specialnosti «Oblik i audyt» vyshhykh navchalnykh zakladiv [Management Accounting: a textbook for students majoring in "Accounting and Auditing" in higher education]. Zhytomyr: PP «Ruta», 480 p.
2. Gogol' T.A. (2014) Oblikovo-analitichne zabezpechennya upravlinnya pidpriemstv malogo biznesu: monografiya [Accounting and analytical support of small business management: monograph]. Chernigiv, 384 p.
3. Gura N.O. (2019) Rozvitok bukhgalters'kogo obliku na malikh pidpriemstvakh Ukraini u svitli implementatsii Direktivi 2013/34/ES [Development of accounting in small enterprises of Ukraine in the light of the implementation of Directive 2013/34/EU]. *Finansi Ukrainy*, no. 1, pp. 102–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2019_1_10
4. Dovbush A., Davidovs'ka G. (2020) Osoblivosti organizatsii obliku na pidpriemstvakh malogo biznesu v Ukraini [Features of the organization of the account at the enterprises of small business in Ukraine]. *Innovatsiina ekonomika*. URL: <http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/642/710>
5. Lenj V.S. (2016) Upravlinskyj oblik: navch. posib. [Management accounting: textbook]. Kyiv: Znannja-Pres, 317 p.
6. Podatkovii kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI [Tax Code of Ukraine of December 2, 2010 № 2755-VI]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/paran256#n256>
7. Podolyanchuk O.A. (2017) Organizatsiya obliku subektami malogo pidpriemnitstva [Organization of accounting for small businesses]. *Efektivna ekonomika*. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5536>
8. Pro bukhgalters'kii oblik ta finansovu zvitnist' v Ukraini: Zakon Ukraini № 996-XVI vid 05.10.2017 roku iz zmi-nami i dopovnennyami / Vidomosti Verkhovnoi Radi Ukraini [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine № 996-XVI of October 5, 2017, as amended]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
9. Semenova S., O. Shpirko (2019) Oblikova politika malikh pidpriemstv v Ukraini ta Nimechchini [Accounting policy of small enterprises in Ukraine and Germany]. *Zbirnik naukovikh prats' Derzhavnogo universitetu infrastrukturi ta tekhnologii. Seriya: Ekonomika i upravlinnya*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2019_46_10
10. Stasyukova K.V., Pchelyans'ka G.B., Tkachuk A.V. (2018) Osoblivosti sproshchenoi sistemi bukhgalters'kogo obliku na malikh pidpriemstvakh v Ukraini [Features of the simplified accounting system for small enterprises in Ukraine]. *Ekonomika kharchovoi promislovosti*. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/echp_2018_10_2_13
11. Yastrubskii M.Ya. (2018) Reformuvannya oblikovoi sistemi malikh pidpriemstv u protsesi integratsii v inno-vatsiini obednannya [Reforming the accounting system of small businesses in the process of integration into innova-tion associations]. *Suchasni pitannya ekonomiki i prava*, no. 1, pp. 145–150.